

Rajaveroasteet ja verouudistus*

JOUKO YLÄ-LIEDENPOHJA

Olemmeko jo lamassa vai vielä laskukaudessa? Aika ei riitä sen pohtimiseksi. Arvioin hallituksen tärkeintä veropoliittista tavoitetta — mitä on tapahtunut rajaveroasteille vuoden 1987 jälkeen.

Talusrintamalla hallitus otti tehtäväkseen kahden laajan, paljon mainostetun ohjelman toimeenpanon. Näistä toinen, hallittu rakennemuutos haipui pörssin huumaan ja sittemmin sitä seuranneen pörssin laman syövereihin. Toisen ohjelman, suuren kokonaisverouudistuksen osalta hallitus kirjasi tavoitteeksi alentaa kaikkien tulonansaitsijoiden rajaveroastetta muuttamatta tulonjakoa eli kunkin tuloluokan keskimääräistä veroastetta. Tavoitteenasettelussa tulolla ymmärretään niin kutsuttua laajaa tuloa.

Verouudistajilta jäi havaitsematta, että tällaista tavoitetta ei voida toteuttaa (*Ylä-Liedenpohja* 1987 ja 1990). Syy on yksinkertainen. Jos rajaveroasteita alennetaan esimerkiksi viidellä prosenttiyksiköllä heti valtion tulo-veroasteikon alusta kautta koko asteikon, niin ensimmäiseltä tuhannelta markalta kevennys on 50 markkaa mutta satatuhatta markkaa enemmän ansaitseva saa 5050 markan veron kevennyksen ja miljoona markkaa enemmän ansaitseva 50050 markan kevennyksen. Kun verokynnyksen eli se tuloraja, jonka alittavista tuloista ei peritä veroa, on tulo- ja varallisuusverotuksessa huomattava, niin tällainen veron keventäminen on regressiivinen toimenpide erityisesti silloin, jos kulutettavissa olevaa tuloa pidetään veronmaksukyvyyn oikeana mittarina. Kyseinen rajaveroasteiden alennuspolitiikka törmää myös veronkertymärajoitukseen, mikäli haluttu rajaveroasteiden alennus on vähääkään suurempi. Veroasteikon suunnittelussa on siis otettava huomioon se, mi-

ten veronmaksajat ovat jakautuneet eri tulotasoille. On helppo suoda veronkevennys sellaiselle tuloluokalle, jossa on vain vähäinen määrä veronmaksajia, koska silloin valtion verotulot eivät vähene sanottavasti.

Olen aikaisemmin esittänyt, että on mahdollista alentaa rajaveroasteita tulonjakoa muuttamatta, jos myös liikevaihtoveroasteita alennetaan (*Ylä-Liedenpohja* 1987 ja 1990). Lisäksi veropohjan laajennus on olennainen käytettävissä oleva keino myös liikevaihtoverotuksessa eikä ainoastaan tuloverotuksessa. Koska verotettavasta tulosta tehtävät vähennykset ja verovapaat tulot nousevat nopeammin kuin tulonansaitsijoiden veronalaiset tulot, niin tuloveropohjan laajennus lisää tuloverojärjestelmän progressiivisuutta. Se siis vähentää kulutettavissa olevien tulojen eroja eri tulonansaitsijoiden välillä. Vastaavasti liikevaihtoverojärjestelmä voidaan tyydyttävästi kuvata kokonaiskulutukselle kohdistettuna proportionaalisenä verona (*Tuomala ja Ylä-Liedenpohja* 1981). Siksi liikevaihtoveron veropohjan laajennus kohti kattavaa arvonlisäveroa, on tulonjakovaikutuksiltaan neutraali, mikäli säästämistä ei oteta huomioon. Toisaalta erillisenä verona liikevaihtovero on regressiivinen, koska vasta tuloveron jälkeiset markat voidaan käyttää liikevaihtoverotettujen hyödykkeiden ostamiseen.

Näistä syistä veropohjan laajennus ja rajaveroasteiden yleinen alentaminen ilman tulonjakovaikutuksia edellyttää, että tuloverojärjestelmän progressiivista (eli kulutettavissa olevien tulojen eroja kaventavaa) vaikutusta lievennetään alentamalla sekä rajaveroasteita että tuloverokynnystä. Kompensaatioksi liikevaihtoverotuksen regressiivistä vaikutusta on myös lievennettävä alentamalla liikevaihtoveroastetta ja laajentamalla sen veropohjaa kattavaksi arvonlisäverojärjestelmäksi. Vain

* Perustuu valtiovarainministeri Louekosken Budjetisitelmän 3. 10. 1990 kommenttipuheenvuoroon.

tällaisen ohjelman avulla suuren kokonaisverouudistuksen päätavoite olisi voitu saavuttaa tinkimättä verokertymärajoitteesta (ohjelman yksityiskohtaisista perusteluista ks. *Ylä-Liedenpohja* 1990).

Hallituksen verouudistus on toteutettu päinvastaisesti. Sekä liikevaihtoprosenttia että tuloverokynnystä on nostettu. Samoin hallitus, pysyäkseen verokertymäavoitteessaan, on ilman selvää systematiikkaa nostanut rajaveroastetta joissakin tuloryhmissä ja alen-
tanut sitä toisissa. Tämä on esitettävien laskelmien perustulos.

1. Laskelmien perusteet

Sen laskemiseksi kuinka rajaveroaste on muuttunut eri tuloluokissa vuoden 1987 jälkeen, on ratkaistava kolme ongelmaa.

Vertailu on ensinnäkin suoritettava tietyn vuoden ansiotasolla. Luonnollisinta on muuntaa vuosien 1987—1990 tuloveroasteikot vastaamaan vuoden 1991 ansiotasoa.¹

Seuraavaksi on ratkaistava, miten veropohjan laajennukset otetaan huomioon. Koska tässä suhteessa eri tulonansaitsijoiden väliset erot saman tuloluokan sisällä voivat olla huomattavia, en ole ottanut vuonna 1989 ja sen jälkeen tehtyjä veropohjan laajennuksia lainkaan huomioon. Ainoa poikkeus on matkakulujen 2000 markan omavastuu, joka tuli voimaan 1989.²

Kolmas ongelma syntyy siitä, että veroasteikot ilmoitetaan laissa verotettavan tulon avulla. Tämä on puolestaan jäännössiisä veronalaisista tuloista kaikkien vähennysten jäl-

keen. Itse rajaveroaste on käsitteenä määritelty oikean tulon suhteen³. Mitään ongelmaa ei syntyisi, jos vain tulonhankkimiskulut olisivat verotuksessa vähennyskelpoisia. Silloin oikea tulo olisi yhtä kuin verotettava tulo. Koska veronmaksukyky riippuu myös tulonansaitsijan perhesuhteista ja huollettavien määrystä, näiden tekijöiden aiheuttamat eroavuudet otetaan verotuksessa huomioon erilais-
ten vähennysten avulla. Näiden johdosta oikeana tulona ilmaistu verokynnys muodostuu laissa ilmaistua korkeammaksi. Tarvitaan siten avain, jolla virallisen asteikon tuloajat muutetaan oikeana tulona ilmaistuiksi tulo-
rajoiksi. Laskelmissa on käytetty *Tuomalan* ja *Ylä-Liedenpohjan* (1981) johtamia muunnoskaavoja, joita on tosin sovellettu vuosien 1987—1991 verojärjestelmään vielä hieman yksityiskohtaisemmin. Muunnoskaavat ilme-
nevät Liitteestä 1 samoin kuin eri perhetyyppien veroasteikot.

Varsinaiset rajaveroasteen muutokset saadaan vertaamalla 'verouudistusvuosien' rajaveroastetta samalla tulotasolla vuoden 1987 rajaveroasteeseen.

Hallitusohjelman lupauksen tulkitaan täyttyvän, mikäli rajaveroaste alenee keskimäärin koko vaalikaudella. Lisäksi hallitusohjelma ei puhu liikevaihtoveron korottamisesta. Siten rajaveroasteiden alennuksen tulee olla suuremman kuin kulutettavissa olevista tuloista menevä lisäliikevaihtovero. Edelleen mikään yhden tai kahden prosenttiyksikön rajaveroasteen nettomääräinen alennus ei omanne riittävää uskottavuutta.

2. Rajaveroasteet vuosina 1988—1990

Vertailujen esimerkkiveronmaksaja on erikseen verotettava, jolla ei ole lapsia huollettavana. *Taulukossa 1A* verrataan ensin vuotta 1988 vuoteen 1987. Havaitsemme, että yhtä kapeaa tulovaliä lukuunottamatta rajaveroas-

¹ Laskelmissa on vuoden 1990 ansiotason nousuksi oletettu 8 prosenttia ja vuoden 1991 osalta 7 prosenttia. Vertailut voitaisiin yhtä hyvin tehdä vuoden 1987 tulomarkkoissa. Silloin riittää, että vuosien 1988—1991 asteikokorajat ja markkamääräiset vähennykset diskontataan hintaindeksillä. Reaaliansioiden kasvun tuottama ongelma poistuu tällöin automaattisesti. Koska nyt käsittelemme vuoden 1991 budjettia, meidän on helpompi ymmärtää vuoden 1991 kuin vuoden 1987 ansiomarkkoja.

² Itse asiassa oletan, että tulonansaitsijalla ei ole verovapaita tuloja ja että hän ei voi vähentää tuloista osaa-
kaan kulutuksestaan.

³ Rajaveroprosentti ilmoittaa montako tuloveromarkkaa veronmaksaja säästää, jos hän päättää ansaita verovuoden aikana 100 markkaa vähemmän kuin hän todella tekee.

Taulukko 1A. Erikseen verotettava, ei lapsia: rajaveroasteiden muutos (Δ MTR)

tuloraja	1988—87 Δ MTR	tuloraja	1989—87 Δ MTR
7 500—	+39.5	7 100—	+25.5
8 200—	+ 0.2	8 200—	—14.8
14 400—	—19.8	15 700—	+ 4.8
15 700—	+ 0.1	31 400—	+ 0.6
32 700—	+ 1.1	35 600—	— 0.4
33 100—	+ 1.3	36 200—	— 0.6
35 600—	+ 0.3	40 000—	+10.2
36 200—	+ 0.1	43 700—	+ 5.3
40 800—	+ 4.7	53 300—	+ 0.5
43 700—	+ 0.1	54 200—	— 3.6
49 800—	+ 4.6	56 600—	— 3.0
53 300—	+ 0.1	57 700—	+ 4.1
58 800—	+ 3.0	68 000—	— 1.6
62 400—	+ 8.7	71 600—	+ 3.4
63 000—	+ 5.8	76 700—	— 1.5
68 000—	+ 0.1	92 500—	— 2.5
71 300—	+ 5.0	101 700—	+ 3.5
76 700—	+ 0.1	124 400—	— 0.5
86 100—	+ 1.1	150 000—	— 0.9
92 500—	+ 0.1	160 500—	— 0.9
116 700—	+ 4.1	238 500—	— 7.9
124 400—	+ 0.1	287 700—	— 0.9
137 700—	+ 0.5	383 800—	— 5.9
149 600—	+ 5.5	671 600—	— 6.9
150 000—	+ 5.1		
160 400—	+ 0.1		
235 100—	+ 7.1		
238 500—	+ 0.1		
358 400—	+ 5.1		
383 800—	+ 0.1		
628 700—	+ 1.1		
671 600—	+ 0.1		

Taulukko 1B. Erikseen verotettava, ei lapsia: rajaveroasteiden muutos (Δ MTR)

tuloraja	1990—87 Δ MTR	tuloraja	1991—87 Δ MTR
7 200—	+24.2	7 100—	+24.4
8 200—	—15.1	8 200—	—14.9
15 700—	+ 4.5	15 700—	+ 4.7
31 400—	+ 0.3	27 300—	+ 1.3
35 600—	— 0.7	31 400—	— 2.9
36 200—	— 0.9	35 600—	— 3.9
39 600—	+ 7.8	36 200—	— 4.1
43 700—	+ 2.6	39 200—	+ 2.7
53 300—	— 1.9	42 100—	+ 6.1
53 500—	— 5.3	43 700—	+ 0.9
57 300—	+ 3.8	53 300—	— 3.6
63 000—	+ 0.9	53 500—	— 5.3
68 000—	— 4.8	55 700—	+ 2.1
69 200—	— 3.6	62 600—	+ 4.9
71 700—	+ 1.4	62 900—	+ 2.0
76 700—	— 3.5	68 000—	— 3.7
92 500—	— 4.5	69 200—	— 3.6
100 500—	+ 0.5	70 100—	+ 0.8
124 400—	— 3.5	71 300—	+ 1.5
150 000—	— 3.9	76 700—	— 3.4
158 300—	+ 2.1	80 100—	— 6.3
160 400—	— 2.9	92 500—	— 7.3
238 500—	— 9.9	98 100—	— 1.3
283 400—	— 1.9	124 400—	— 5.3
383 800—	— 6.9	150 000—	— 5.7
671 600—	— 7.9	154 100—	+ 0.3
		160 400—	— 4.7
		238 500—	—11.7
		275 100—	— 5.7
		383 800—	—10.7
		671 600—	—11.7

te on noussut, joskus tuntuvasti. Merkityksellisimpiä lienevät tuloväli 58800—68000 mk, jossa rajaveroaste nousi 3—8,7 prosenttiyksikköä, ja tuloväli 149600—160400 mk, jossa se nousi yli viisi prosenttiyksikköä. Rajaveroaste olisi noussut kaikissa tuloluokissa vain 0,1 prosenttiyksikköä eli keskimääräisen kunnallisveroäyrin nousun määrällä, mikäli kaikkia vähennyksiä ja asteikkorajoja olisi nostettu yleisen ansiotason nousua vastaavalla määrällä. Myös muiden perhetyyppien osalta rajaveroasteiden nousu on samanluonteinen. Vähennyksistä johtuen nousut tapahtuvat vain korkeammilla tulotasoilla. Jatkossa en raportoi enää vuotta 1988 erikseen. Koko-

naisverouudistus alkoi siis useilla tuloväleillä varsin tuntuvin rajaveroasteiden korotuksin.

Taulukossa 1A on seuraavaksi verrattu varsinaisen verouudistusvuoden 1989 rajaveroasteita perusvuoteen 1987. Suuresta verouudistuksesta huolimatta rajaveroaste nousi yllättävän monessa tuloluokassa.

Sarakkeen alun plussien ja miinusten lähde on kunnallisverotuksen perusvähennyksen muutos. Vuonna 1987 perusvähennys oli 5200 markkaa ja tämän ylittäviltä tuloilta se väheni yksi yhteen eli 100 prosenttiin vauhtia. Vähennyksen poistuminen 10400 mk:an mennessä tosiasiaa kaksinkertaisti efektiivisen kunnallisveroasteen kyseisellä tulovälillä. Tulles-

saan kunnallisverotuksen verokynnykselle vuonna 1987 tulonansaitajan efektiivinen rajaveroaste oli 39,5 prosenttia, vaikka nimellinen kunnallisveroaste on laskelmissani 20,7 prosenttia.⁴

Vuoden 1989 verouudistus hidasti perusvähennyksen poistumisvauhtia yhteen viidesosaan, mutta samalla poistumisen tuloväli leveni viisinkertaiseksi itse perusvähennyksen markkamäärään nähden.⁵ Poistumisvälikillä efektiivinen kunnallisveroäyrin hinta on siten 1,2 kertaa nimellinen sosiaalivakuutusmaksuineen ja kirkollisveroineen eli 25,5 prosenttia kun kahden prosentin tulonhankkimisvähennyksen pienentävä vaikutus otetaan huomioon.⁶ Sarakkeen 1989—1987 seuraava luku 14,8% kertoo puolestaan, kuinka monta prosenttiyksikköä alhaisempi uusi efektiivinen äyrin hinta on vanhaan verrattuna perusvähennyksen poistumisalueella. Kolmas luku + 4,8% kertoo, kuinka monta prosenttiyksikköä korkeampi efektiivinen äyrin kokonaisuus hinta perusvähennyksen uudella poistumisalueella on nominaaliseen äyrin hintaan nähden.

Taulukko 1A paljastaa kolme tuloaluetta, joissa tapahtui varsin tuntuva rajaveroasteen nousu vuonna 1989. Tulovälillä 40000—53000 mk nousu oli alussa 10,2 prosenttiyksikköä, mutta suurimmaksi osaksi 5,3 prosenttiyksikköä. Tulovälillä 53300—76700 markkaa esiintyy kaksi kapeata väliä, joissa rajaveroaste on laskenut, mutta muuten aluetta dominoi rajaveroasteen 3—4 prosenttiyksikön nousu. Saman suuruinen on myös 101700—124400 mk ansaitsevien rajaveroasteen nousu. Tästä ylöspäin mentäessä on laaja tuloalue, jossa rajaveroaste aleni vain 0,5—0,9 prosenttiyksikköä ja jossa vuonna 1988 rajaveroasteiden nousu oli poikkeuksellisen korkea.

⁴ Se, että rajaveroaste ei aivan kaksinkertaistu johtuu 5 prosentin tulonhankkimisvähennyksestä kyseisellä tuloalueella.

⁵ Koska perusvähennys nousi 8000 markkaan vuonna 1989, se poistui vasta 48000 markan verotettavan tulon tasolla.

⁶ Olen yksinkertaisuuden vuoksi sijoittanut matkakuulujen omavastuun 2000 mk asteikon alkuun.

Yhteenvetona voidaan todeta, että sillä tuloalueella, jossa tulonansaitajien enemmistö on, tapahtui myös vuoden 1989 verotuksessa itse asiassa rajaveroasteen nousu vuoteen 1987 verrattuna. Todelliset rajaveroasteiden alennuksen kokijat löytyvät vasta suhteellisen korkeilla tulotasolla, joihin ennen verouudistusta sovellettiin yli 70 prosentin rajaveroastetta.

On muistettava, että laskelmissani en ole huomioinut veropohjan laajentumista. *Hallituksen esityksen* (1988) mukaan veropohja laajenee suhteellisesti eniten ylimmässä tulodesiilissä. Siirrettäessä vuoden 1989 asteikko vuoden 1987 talouteen, olettaen keskimääräiseksi rajaveroasteen laskuksi yksi prosenttiyksikkö⁷ sekä ottamalla huomioon veropohjan laajennus desiileittäin *Heinonen ja Ylä-Liedenpohja* (1990) saavat laskettavissa olevalla yleisen tasapainon mallilla tuloksen, että ylin desiili on vuoden 1989 verouudistuksen ainoa maksaja lähinnä viiden tai kuuden alimman desiilin hyötyessä siitä.

Taulukosta 1B näemme, että verovuosi 1990 ei tuo mitään olennaista parannusta vuodesta 1989 saatuun yleiskuvaan. Rajaveroasteet ovat vuoteen 1989 nähden alhaisempia, mutta samoilla tuloalueilla kuin vuonna 1989 yhä vuoden 1987 tason yläpuolella. Uusi pikantti tuloalue, jolla rajaveroasteet nousevat, ilmestyy 2000 markan levyisenä noin 158000 markan tulotasolla. Rajaveroasteet alenevat vuoteen 1987 nähden kahdella tuloalueella, noin 77000—100000 markkaa ja yli 124400 markkaa ansaitsevilla, mutta jälkimmäiseen sisältyy 283000 markasta alkava 100000 markan alue, jossa rajaveron aleneminen ei yllä 'hyväksyttävyyksrajalle', yli 2 prosenttiyksikköä nettona liikevaihtoveron korotuksesta.⁸

⁷ Estimaatti perustui yksinomaan keskituloryhmissä tapahtuviin muutoksiin huomioimatta perusvähennyksen aiheuttamaa nousua.

⁸ Vuonna 1990 lvv oli 1 prosenttiyksikön korkeampi kuin vuonna 1987. Koska vain rajaveron jälkeinen markan osa on käytettävissä kulutukseen, 64 prosentin rajaveroastetasolla lvv :n korotuksen vaikutus on 0,36 prosenttiyksikköä tulovero- ja liikevaihtoverojärjestelmän kokonaisrajaveroastetta nostava.

3. Epälineaarinen kunnallisvero

Vuoden 1991 verojärjestelmä tuo uusia rakenteellisia vääristymiä lopullisiin efektiivisiin veroasteikkoihin. Niiden lähteenä on kunnallisverotukseen istutettu uusi palkkatuloista tehtävä, maksimaalisesti 2800 markkaan nouseva vähennys, joka jälleen poistuu tietyllä korkeammalla tuloalueella. Tämän vähennys, perusvähennys ja tulonhankkimisvähennys tekevät kunnallisveron lopulta kahdeksanportaiseksi:

'oikea' tulo mk (alaraja)	äyrin efektiivinen kokonaishinta penniä
0—	0,0
7100—	24,4
27300—	21,0***
42100—	24,4
55300—	20,4
62600—	23,2
71300—	23,9
80100—	21,0

Nimellinen äyrin kokonaishinta = kunta + kirkko + sosiaalivakuutusmaksut = 21,0 penniä.

Ensimmäisessä portaassa perusvähennys saadaan täysimääräisenä (jälleen matkakulujen omavastuuosuus sijoitettu asteikon alkuun). Toisessa portaassa operoivat tulonhankkimisvähennys ja vähentävä perusvähennys. Kolmannessa portaassa vaikuttavat vähenevä perusvähennys, tulonhankkimisvähennys ja kasvava uusi 14 prosentoinen palkkatulovähennys, ja lopputulos on efektiivisesti aivan sama kuin jos yhtäkään mainituista vähennyksistä ei olisi olemassa. Siitä kolme tähteä. Neljännessä portaassa uusi palkkatulovähennys saadaan maksimaalisena. Viidenteen portaaseen tultaessa perusvähennys putoaa nolnaan. Siksi efektiivisen äyrin hinta on tällä tulovälillä tulonhankkimisvähennyksestä (3%) vaille nominaalinen. Kuudennessa portaassa alkaa uusi palkkatulovähennys pienentyä 14 prosentilla yli alarajan menevistä palkkatuloista. Tultaessa seitsemänteen portaaseen tulonhankkimisvähennys on kasvanut maksimiinsa, ja uusi palkkatulovähennys pienenee edelleen nostamalla kunnallisveron rajaveroastetta 14

prosentilla yli nimellisen. Tultaessa kahdeksanteen portaaseen uusi palkkatulovähennys on palautunut nolnaan.

En tunne mitään optimaalisen epälineaarisen tuloveroteorian mallia, jonka mukaan paikallisen tuloveron tulisi olla kahdeksanportainen ja jossa on vuoron perään nousuja ja laskuja. Miten voidaan perustella se, että esimerkiksi tulovälillä 42100—55300 markkaa tulonsaajajan kyvykkyys maksaa paikallisten julkis palvelujen menoista on 4 prosenttiyksikköä korkeampi kuin heti seuraavalla tulotasolla 53300—62600 markkaa tai esimerkiksi sitä, miksi on tarve uudelleenjakaa kulutuspotentiaalia 42100—55300 markkaa ansaitsevilta 53300—62600 markkaa ansaitseville soveltamalla edelliseen ryhmään 4 prosenttiyksikköä korkeampaa rajaveroastetta kuin jälkimmäiseen?

Olen aivan varma, että poliitikot eivät ole tavoitelleet tällaista lopputulosta. He ovat luonnollisesti tavoitelleet jotain hyvää äänestäjäkunnalleen. Virkamiehet ovat poliitikoille kuitenkin juuri sitä varten, että he lopulta vaikka piirtävät poliitikkojen haluamien toimenpiteiden vaikutukset. Poliitikkojen pitää vain osata pyytää niitä heiltä.⁹

4. Vuosien 1988—1991 kokonaiskuva

Kun täten »uudistettu» kunnallisverojärjestelmä ja vuoden 1991 valtionveroasteikko yhdistetään, saadaan vuoteen 1987 verrattuna *taulukko 1B:n* ilmoittamat rajaveroasteiden erot. Vertailussa on pidettävä mielessä, että näissä laskelmissa en ole ottanut huomioon ensi vuonna koottavaa pakkolainaa. Laskelmieni mukaan sen verorasitusta lisäävä suuruusluokka olisi 0,1—0,3 prosenttiyksikköä tulovälistä riippuen. Samoin vuonna 1991 liikevaihtovero on 1,5 prosenttiyksikköä korkeampi kuin 1987. Täten 60 prosentin rajaveroasteen tasolla se nostaa koko verojärjestelmän

⁹ Hallituksen esityksen (1988) mukaan valtiovarainministeriön virkamiehet ovat hyvin tietoisia tulojen kasvaessa alenevien vähennysten efektiivisiä rajaveroasteita kohottavasta vaikutuksesta.

Taulukko 2. Puoliso kotona, kaksi yli 7 v. lasta: rajaveroasteiden muutos (Δ MTR)

tuloraja	1989—87 Δ MTR	tuloraja	1991—87 Δ MTR
18 300—	—39.3	18 300—	—39.3
24 700—	—19.7	24 700—	—19.7
29 500—	+ 4.7	30 900—	+ 1.3
35 600—	+ 3.7	35 600—	+ 0.3
39 100—	— 0.7	39 200—	+ 2.7
40 100—	+10.1	42 100—	+ 6.1
53 000—	+ 4.9	52 900—	+ 0.9
56 000—	+ 5.6	55 700—	+10.6
57 800—	+15.6	62 600—	+ 9.6
62 600—	+11.1	68 000—	+ 6.7
68 000—	+ 8.4	70 100—	+11.2
70 500—	+ 2.5	70 500—	+ 5.5
71 600—	+ 7.5	71 300—	+ 6.4
83 600—	+ 2.6	73 800—	+ 1.1
89 100—	— 1.6	80 100—	— 1.4
99 400—	— 2.6	83 600—	— 6.3
101 700—	+ 3.4	98 100—	— 0.3
131 700—	— 0.6	99 400—	— 1.4
150 000—	— 1.0	131 400—	— 5.3
160 600—	+ 4.0	150 000—	— 5.7
167 200—	— 1.0	154 100—	+ 0.3
245 300—	— 8.0	167 200—	— 4.7
287 700—	— 1.0	245 300—	—11.7
390 600—	— 6.0	275 100—	— 5.7
671 600—	— 7.0	390 600—	—10.7
		671 600—	—11.7

Taulukko 3. Yksinhuoltaja, kaksi yli 7 v. lasta: rajaveroasteiden muutos (Δ MTR)

tuloraja	1989—87 Δ MTR	tuloraja	1991—87 Δ MTR
20 900—	—39.3	20 900—	—39.3
28 400—	—19.7	28 400—	—19.7
35 600—	—20.7	35 600—	—20.7
40 100—	— 9.9	39 200—	—13.9
42 600—	+11.2	43 900—	—17.2
46 200—	+10.1	44 400—	+ 7.2
55 400—	+ 4.9	54 600—	+ 2.7
56 600—	+ 5.6	55 400—	+ 0.9
57800—	+15.6	55 700—	+10.6
65 000—	+11.1	62 600—	+14.1
68 000—	+ 6.4	65 000—	+ 9.6
71 600—	+11.4	68 000—	+ 4.9
72 300—	+ 7.5	70 100—	+ 9.4
85 400—	+ 2.6	71 300—	+10.3
89 100—	— 1.6	72 300—	+ 6.4
101 200—	— 2.6	80 100—	+ 2.8
101 700—	+ 3.4	85 400—	— 2.1
133 200—	— 0.6	86 400—	— 6.1
150 000—	— 1.0	98 100—	— 0.3
160 600—	+ 4.0	101 200—	— 1.3
169 000—	— 1.0	133 200—	— 5.3
247 100—	— 8.0	150 000—	— 5.7
287 700—	— 1.0	154 100—	+ 0.3
392 400—	— 6.0	169 000—	— 4.7
680 200—	— 7.0	247 100—	—11.7
		275 100—	— 5.7
		392 400—	— 6.7
		680 200—	— 7.7

rajaveroastetta (1—0,6) 1,5 eli 0,6 prosenttiyksikköä ja 40 prosentin tasolla 0,9 prosenttiyksikköä.

Ottamatta huomioon alimpia tulovälejä (osa-aikaisia), voimme siten päätellä taulukosta 1B, että vuonna 1991

(i) 39200—76700 markkaa ansaitsevat kahta kapeaa tuloväliä lukuunottamatta omaavat vuoteen 1987 nähden noin yhdestä kuuteen prosenttiyksikköä korkeammat rajaverot, mihin on vielä lisättävä ainakin yksi prosenttiyksikkö liikevaihtoveron korotuksen ja pakko-lainan vaikutusta;

(ii) tulovälillä 98100—124400 markkaa rajatuloasteen aleneminen kompensoi juuri pakkolainan ja liikevaihtoveron korotuksen vaikutukset;

(iii) tulovälillä 154100—160400 markkaa ta-

pahtuu noin yhden prosenttiyksikön nousu verojärjestelmän kokonaisrajaveroasteessa; ja (iv) tuloväleillä 76700— 98100 markkaa

124400—154100 markkaa ja
yli 160400 markkaa

rajaveroasteet ovat alentuneet vuoteen 1987 verrattuna.

Perustapauksen, erikseen verotettavan, alaikäisiä lapsia omaamattoman tulonansaitseijan rajaveroasteiden muutokset koko vaalikaudella voidaan tiivistää seuraavasti: karkeasti ottaen yllämainituilla kolmella tulovälillä (i)—(iii) rajaveroasteet ovat olleet joka vuosi vähintään vuoden 1987 tasoa tai korkeammat ja kohdan (iv) tuloväleillä rajaveroasteiden pysyvää alentumista voi pitää totena.

Seuraavat taulukot 2—6 raportoivat muut aktiiviväestön perhetyypit. Taulukossa 2 on

Taulukko 4. *Suurempituloinen puoliso, kaksi yli 7 v. lasta: rajaveroasteiden muutos (Δ MTR)*

tuloraja	1989—87 Δ MTR	tuloraja	1991—87 Δ MTR
18 300—	—39.3	18 300—	—39.3
24 700—	—19.7	24 700—	—19.7
29 500—	+ 4.7	30 900—	+ 1.3
31 400—	+ 0.5	31 400—	— 2.9
35 600—	— 0.5	35 600—	— 4.0
36 100—	— 0.7	39 200—	+ 2.7
40 000—	+10.1	42 100—	+ 6.1
43 700—	+ 4.9	43 700—	+ 0.9
53 300—	+ 0.4	53 300—	— 3.6
56 600—	+ 1.1	55 700—	+ 6.1
57 800—	+11.1	63 000—	+ 6.7
63 000—	+ 8.2	68 000—	+ 1.0
68 000—	+ 2.9	70 100—	+ 5.5
71 600—	+ 7.5	71 300—	+ 6.4
76 700—	+ 2.6	73 800—	+ 1.1
89 100—	— 1.6	76 700—	— 3.8
92 500—	— 2.6	80 100—	— 6.3
101 700—	+ 3.4	92 500—	— 7.3
124 400—	— 0.6	98 100—	— 1.3
150 000—	— 1.0	124 400—	— 5.3
238 500—	— 8.0	150 000—	+ 0.3
287 700—	— 1.0	160 400—	— 4.7
383 800—	— 6.0	238 500—	—11.7
671 600—	— 7.0	275 100—	— 5.7
		383 800—	— 6.7
		671 600—	— 7.7

puoliso kotona ja kaksi yli 7-vuotiasta alakäistä lasta vain vuosien 1989 ja 1991 osalta. Yleiskuva on samanlainen kuin *taulukkoissa IA-B*, paitsi että rajaveroasteiden nousu on nyt selvästi korkeampi 30000—80000 markan tulotasoilla puoliso vähennyksen poistumisen johdosta.¹⁰ *Taulukossa 3* on yksinhuoltaja (kaksi yli 7-vuotiasta lasta). Tapaus on melkein identtinen taulukon 2 kanssa. *Taulukon 4* suurempituloinen puoliso (kaksi yli 7-vuotiasta lasta) vahvistaa myöskin samaa kuvaa, mutta hänen rajaveronsa nousevat lapsettomaa, erikseen verotettavaa enemmän.

Taulukko 5 pienempituloinen puoliso (yli 7 vuotiaat lapset) on edellisistä hieman poikkeava tapaus. Hän menetti vuonna 1989 lap-

¹⁰ Kun puoliso on kotona, verotuksella halutaan siis kannustaa perheen tulonsaajaksi viettämään aikaa vähemmän töissä.

Taulukko 5. *Pienempituloinen puoliso: rajaveroasteiden muutos (Δ MTR)*

tuloraja	1989—87 Δ MTR	tuloraja	1991—87 Δ MTR
700—	—11.7	700—	—11.7
7 100—	+12.8	7 100—	+12.7
8 200—	—26.5	8 200—	—26.6
15 700—	+ 4.8	15 700—	+ 4.7
35 600—	+ 3.8	27 300—	+ 1.3
40 100—	+14.6	35 600—	+ 0.3
43 900—	+11.3	39 200—	+ 7.1
51 100—	+10.2	42 100—	+10.5
54 200—	+ 6.1	43 900—	+ 7.2
56 600—	+ 1.5	51 100—	+ 6.1
57 800—	+11.5	55 300—	+ 2.1
66 300—	+ 7.0	55 700—	+11.8
68 000—	+ 2.3	56 700—	+ 6.6
71 600—	+17.3	62 600—	+ 9.4
73 300—	+ 3.4	66 300—	+ 4.9
86 400—	— 1.5	68 000—	+ 0.2
101 700—	+ 4.5	70 100—	+ 4.7
102 200—	+ 3.5	71 300—	+ 5.4
134 100—	— 0.5	73 300—	+ 1.5
150 100—	— 0.9	80 100—	— 1.4
160 600—	+ 4.1	86 400—	— 6.4
170 000—	— 0.9	98 100—	— 0.3
248 100—	— 7.9	102 200—	— 1.3
287 700—	— 0.9	134 100—	— 5.3
393 400—	— 5.9	150 100—	— 5.7
681 100—	— 6.9	154 100—	+ 0.3
		170 000—	— 4.7
		248 100—	—11.7
		275 100—	— 5.7
		393 400—	—10.7
		681 200—	—11.7

senhoitovähennyksen, joka oli 20 prosenttia tulonhankkimisvähennyksen jälkeisistä ansiotuloista (toisaalta hän 'hyötyy' asteikkonsa alussa puoliso vähennyksen poistumisesta, koska laskelmissa pidin sitä pienempituloinen verona¹¹ enkä suurempituloinen, joka sen todellisuudessa maksaa), mistä johtuen rajaveroasteiden nousu tapahtuu lähestulkoon samansuuruisesti ja samoilla tulotasoilla kuin *taulukossa 2*.

Taulukossa 6A-C on alle seitsemänvuotiaan lapsen tapaus. Todellisuudessa tämän perhelajin osalta olisi pitänyt ottaa huomioon myös kodinhoidontuen muutokset tarkasteluai-

¹¹ Oletin puolison rajaveroasteeksi 50% vuonna 1987.

Taulukko 6A. Alle 7 v. lapsi, puoliso kotona, rajaveroasteiden muutos

1989—87 tuloraja	Δ MTR	1991—87 tuloraja	Δ MTR
18 300—	—39.3	18 300—	—39.3
24 700—	—19.7	24 700—	—19.7
29 500—	+ 4.7	30 900—	+ 0.3
35 600—	+ 3.7	35 700—	— 0.7
44 600—	+ 0.7	42 100—	+ 3.7
54 200—	+10.1	44 600—	+ 0.7
56 600—	+10.8	52 800—	+ 6.1
58 500—	+ 5.4	58 500—	+ 0.7
68 000—	+ 2.4	62 600—	+ 4.2
70 300—	— 3.5	68 000—	+ 1.2
71 600—	+ 6.5	69 300—	+10.9
74 700—	+ 2.5	70 300—	+ 5.0
76 300—	— 1.7	71 300—	+ 5.9
85 500—	+ 3.4	73 800—	+ 1.0
87 800—	— 1.6	74 700—	— 3.0
103 600—	— 2.6	80 100—	— 5.9
115 600—	+ 3.4	83 300—	— 1.4
135 500—	— 0.6	87 800—	— 6.3
150 000—	— 1.0	103 600—	— 7.3
171 300—	— 6.0	111 300—	— 1.3
174 500—	— 1.0	135 500—	— 5.3
249 500—	— 8.0	150 000—	— 5.7
301 600—	— 1.0	167 000—	+ 0.3
394 700—	— 6.0	171 300—	— 4.7
675 700—	— 7.0	249 500—	—11.7
		288 300—	— 5.7
		394 700—	—10.7
		675 700—	—11.7

Taulukko 6B. Alle 7 v. lapsi, yksinhuoltaja, rajaveroasteiden muutos

1989—87 tuloraja	Δ MTR	1991—87 tuloraja	Δ MTR
20 900—	—39.3	20 900—	—39.3
28 400—	—19.7	28 400—	—19.7
35 600—	—20.7	35 600—	—20.7
42 600—	+ 3.7	43 900—	—24.0
43 900—	+ 0.4	44 400—	+ 0.4
46 200—	— 0.7	46 200—	— 0.7
54 200—	+10.9	52 800—	+ 6.1
55 400—	+ 4.9	55 400—	+ 0.9
56 600—	+ 5.6	62 600—	+ 4.5
65 000—	+ 1.1	65 000—	— 0.1
68 000—	— 3.6	68 000—	— 4.8
71 600—	+ 6.4	69 300—	+ 4.9
72 300—	+ 2.5	72 300—	+ 1.9
85 500—	+ 2.6	80 100—	— 1.7
89 100—	— 1.6	83 300—	+ 2.8
101 200—	— 2.6	85 400—	— 2.1
115 600—	+ 3.4	86 400—	— 6.3
133 200—	— 0.6	101 200—	— 7.3
150 100—	— 1.0	111 300—	— 1.3
169 000—	— 6.0	133 200—	— 5.3
174 500—	— 1.0	150 100—	— 5.7
247 100—	— 8.0	167 300—	+ 0.3
301 600—	— 1.0	169 000—	— 4.7
392 400—	— 6.0	247 100—	—11.7
680 200—	— 7.0	288 300—	— 5.7
		392 400—	—10.7
		680 200—	—11.7

na. Silti vertailut kertovat siitä, mitä hallitus on verojärjestelmän kautta tehnyt tämän tulonansaitsijaryhmän eteen. Edellä saatu kokonaiskuva ei järky taulukoista 6A ja 6C. Taulukon 6B osalta rajaveroasteiden nousut ovat sen sijaan lievempiä kuin taulukossa 3, mutta kuitenkin hienoisesti korkeampia kuin yksinäisen henkilön osalta taulukoissa 1A-B. Taulukon 6C tapauksessa, pienempituloinen puoliso ja alle seitsemänvuotias lapsi, saattava vähennys siirtää valtion verotuksen verokynnystä vähennyksen verran eteenpäin. Siksi rajaveroasteiden nousujen ja laskujen tulovälit (i)—(iv) siirtyvät vastaavasti eteenpäin.

Yleisesti voidaan siten todeta lapsiperheiden rajaveroasteiden nousseen nimenomaan alhaisimmalla tulovälillä (i) enemmän kuin yksi-

näisten henkilöiden, nousun tai laskun ollessa muissa tuloluokissa samanlainen.

Kuvattuja rajaveroasteiden muutoksia voi tietenkin tulkita kahdella tavalla: joko siten, että ne ovat olleet haluttuja, tai siten, että ne ovat työtapaturmia muutettaessa erilaisten vähennysten avulla veronmaksukykyä erilaatuisien veronmaksajien välillä erotteleva vanha järjestelmä uuteen, pääasiassa pelkän asteikon muodon avulla toteutettuun järjestelmään.¹² Kun rajaveroasteiden nousut ovat olleet jopa 10 prosenttiyksikön luokkaa, työtapaturmaselitys tuntuu perin epäuskottavalta. Joka tapauksessa muutokset puhuvat selvästi veron- tuottovaatimuksen ohittamattomuuden puo-

¹² Horisontaalinen oikeudenmukaisuus — treat equally equals, unequals accordingly — hohoi!

Taulukko 6C. Alle 7 v. lapsi, pienempituloinen puoliso: rajaveroasteiden muutos

1989—87 tuloraja	Δ MTR	1991—87 tuloraja	Δ MTR
700—	—11.7	700—	—11.7
7 100—	+12.8	7 100—	+12.7
8 200—	—26.5	8 200—	—26.6
15 700—	— 6.9	15 700—	— 7.0
35 600—	— 7.9	27 300—	—10.4
36 100—	— 8.5	35 600—	—11.4
43 900—	—11.9	36 100—	—12.0
46 900—	— 0.6	42 100—	— 8.6
54 200—	+ 6.1	43 900—	—16.4
56 600—	+ 6.7	46 900—	— 0.7
59 600—	+ 4.0	52 800—	+ 6.1
68 000—	+ 0.8	55 300—	+ 2.1
70 500—	— 3.9	59 600—	— 0.6
71 600—	+ 6.1	62 600—	+ 2.2
79 500—	+ 2.9	68 000—	— 1.0
85 500—	+ 7.9	69 300—	+ 8.7
85 800—	+ 3.9	70 500—	+ 4.0
95 300—	— 1.5	71 300—	+ 4.7
109 100—	— 2.5	79 500—	+ 1.5
115 600—	+ 3.5	80 100—	— 1.4
141 100—	— 0.5	83 300—	+ 3.1
150 100—	— 0.9	85 800—	— 0.9
174 500—	+ 3.9	93 300—	— 6.3
176 800—	— 0.9	109 100—	— 7.3
254 900—	— 7.9	111 300—	— 1.3
301 600—	— 0.9	141 100—	— 5.3
400 200—	— 5.9	150 100—	— 5.7
		167 300—	— 0.3
		176 800—	— 4.7
		254 900—	—11.7
		288 300—	— 5.7
		400 200—	—10.7
		688 000—	—11.7

lesta asteikon suunnittelussa: jos rajaveroastetta alennetaan yhtäällä (tai jos verokynnystä nostetaan), sitä on nostettava muualla, ja todennäköisesti siellä, missä veronmaksajia on eniten, jollei valtion menojen tasoa haluta alentaa.

5. Verotuksen keventymislaskelmat

Miten laskelmani suhtautuvat Hallituksen esitykseen (1988) eli niin kutsuttuihin *Verotus kevenee*-laskelmiin? Ensinnäkin verotuksen kevenemisellä tarkoitetaan sitä, että keskimääräinen tuloveroaste alenee. Todellakin *Halli-*

tuksen esityksen (1988) mukaan keskimääräiset tuloveroasteet (kaikki tuloverot yhteensä) alenisivat vuonna 1989 vuoteen 1988 (huom. vertailukohtana veronkorotusvuosi) verrattuna kaikissa tuloryhmissä ja keskimäärin 1,5 prosenttiyksiköllä. Samoin sen mukaan rajaveroasteet (kaikki tuloverot) alenisivat kaikissa tuloluokissa ja keskimäärin 2,8 prosenttiyksikköä. Näissä laskelmissa veropohjana on niin kutsuttu laaja tulo, joka sisältää useita hypoteettisia transaktioita kuten että omistus-asuja vuokraa asunnon itselleen, josta saatu vuokra on tuloa.

Hallituksen esitykseen (1990) sisältyy arvio keskimääräisen tuloveroasteen kehittymisestä:

1987	1988	1989	1990	1991
28,5	29,7	29,0	28,2	27,3

Tämän mukaan hallitus on jo puolittanut arviotaan siitä, paljonko tuloveroaste kevenee vuodesta 1988 vuoteen 1989, vaikka jälkimmäisen osalta se ei ole voinut turvautua lopullisiin verotietoihin. Lisäksi on huomattava, että tässä asetelmassa on kyse tuloverojen ja veronalaisten tulojen välisestä suhteesta. Veropohjan laajentumisen vuoksi sen jakaja on siis suurempi vuosina 1989—1991 kuin vuonna 1987 tai vuonna 1988.

Jos *Hallituksen esityksen* (1988) laskelmat olisivat konsistentteja, pitäisi *Hallituksen esityksen* (1990) keskimääräisen tuloveroasteindikaattorin osoittaa veropohjan laajentumisesta johtuen suurempaa veroasteen alenemista vuodesta 1988 vuoteen 1989 kuin sen laajaan tulokäsitteeseen pohjautuvat 1988 laskelmat. Todennäköistä on, että hallituksen esitysten liitteissä ei vanhan vuoden tuloveroasteikkoja korjata ansiotasoindeksiin mukaan vaan pelkästään hintatasoindeksiin mukaisesti. Tällöin reaalisesti ansiotason nousun verotusta kiristävä vaikutus vanhalla progressiivisellä asteikolla uusiin tuloihin sovellettuna näkyy vertailussa verotuksen keventymisenä, kun uutta asteikkoa sovelletaan samoihin tuloihin.¹³ On siten erittäin todennäköistä, että

¹³ Asiaa valaissee seuraava esimerkki. Olkoon vuonna t voimassa seuraava progressiivinen tulovero: ensin-

ylläoleva *Hallituksen esityksen (1990)* asetelma ei tule pitämään paikkaansa vuosien 1989—1991 lopullisten verotietojen vahvistuttua. Mitä todennäköisimmin vain vuoden 1991 keskimääräinen tuloveroaste muodostuu vuoden 1987 vastaavaa lukua alhaisemmaksi. Silloinkin vuoden 1991 etuna on veropohjan laajentaminen kyseisessä indikaattorissa.

6. Tarjonnan talousoppi henkiin

Hyvin huomattava osa tulonansaitsijoista on siis koko vaalikaudella kokenut korkeamman rajaveroasteen. Jälleen kerran on yleisessä talouspoliittisessa väittelyssä unohtunut kansantalouden tarjontapuoli. Kaikki huomio on kiinnitetty kysynnän säätelyyn. Kuitenkin palkkainflaatio on ollut yllättävän voimakasta. Nousseiden rajaveroasteiden vuoksi houkuttimet työpönnistelujen tason ylläpitämiseen ovat vähentyneet. Voimistuneen kysynnän lisäksi vähentynyt tarjonta on lisännyt palkkainflaatiota. Rajaveroasteiden nousu on niin suurta, hyvin monelle jopa 10 prosenttiyksikön luokkaa, että tarjontatekijöiden muutos ei ole voinut olla merkitykseltöntä.

Kun lama on jälleen ovella, mistä saadaan stimulanssi tarjontapuolelle! Kunnallisvero-

mäiset 100 tuloyksikköä ovat kokonaan verosta vapaat, mutta sen ylittävät tulot verotetaan 20 prosentin verokannan mukaan. Olkoon tulonansaitsija Y:n tulot vuonna t 200 tuloyksikköä, joten hänen veronsa ovat 20 yksikköä ja veroasteensa 10,0 prosenttia.

Seuraavana vuonna yleinen hintataso nousee 10 prosentilla, ja Y:n tulot kasvavat reaalisesti 5 prosentilla eli Y:n ansiot nousevat 15,5 prosentilla 231 tuloyksikköön. Vuoden t asteikko on hintatasokorjattuna vuonna $t+1$: kaikkia 110 yksikköä ylittäviä tuloja verotetaan 20 prosentilla. Tällainen vanhan asteikon mukainen vertailuvero vuonna $t+1$ on $0,2 (231-110) = 24,2$ yksikköä, mikä tekee veroasteeksi 10,48 prosenttia.

Nyt hallitus tekeekin vuonna $t+1$ rajaveroasteeseen prosenttiyksikön kevennyksen eli verottaa kaikkia 110 yksikön ylittäviä tuloja 19 prosentilla. Tällöin uuden asteikon mukaiset verot ovat $0,19 (231-110) = 23,0$ yksikköä, joka tekee veroasteeksi 9,95 prosenttia. »Vanhoihin veroperusteihin» verrattuna vuoden $t+1$ veroaste alenee 0,53 prosenttiyksikköä, kun tosiasiaa vuoden t veroasteeseen verrattuna se alenee vain 0,05 prosenttiyksikköä!

tukseen sisältyvät, poistuvista vähennyksistä johtuvat säännöttömyydet on helppo eliminoida sallimalla vain yksi perusvähennys, joka ei vähene tulojen kasvaessa. Se ei kuitenkaan riitä.

Vuosien 1976—1977 laman jälkeen Suomen talouden keskimääräinen kasvu on ollut Länsi-Euroopan tasoa nopeampi. Selitystä on haettu mystisestä *Pohjolan Japani* -ilmiöstä. Itse hakisin selitystä verotuksesta. Meillä poistettiin puolisoiden yhteisverotus juuri tuon laman kynnyksellä. Se alensi pienempituloisten puolisoiden keskimääräisiä ja rajaveroasteita. Työhön osallistuminen kasvoi sen seurauksena voimakkaasti.

Mistä siis löytää vastaava työvoimareservi ja minkälaisin verotuskeinoin? Eläkeläisistä. Meillä on useimmilla työvoimapulaa kärsivillä aloilla kuten opetustoimessa paljon hyväkuntoisia, hyvinkoulutettuja eläkeläisiä jotka olisivat halukkaita osallistumaan työhön, jos heidän todellinen efektiivinen rajaveroasteensa tulojen hankkimisesta ei nousisi kohtuuttomaksi (eläke-etuudet eivät saisi vähentyä). Vähäisillä vero- ja eläkelakien muutoksilla voitaisiin tämäkin asia korjata, ja muutokset olisivat todellinen uudistus eikä pelkkä vaalipropagandistinen silmänkääntötempu kuten ensiasunnonostajien vapauttaminen leimaverosta.¹⁴

Kirjallisuus

Hallituksen esitys (1988): Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi vuodelta 1989 toimitettavassa valtionverotuksessa sovellettavista veroasteikoista ja veroprosenteista, HE n:o 108.

¹⁴ Ajatellaan, että markkinoilla on myymätön asunto. Miksi? Siksi, että kukaan ei ole halukas maksamaan siitä pyydetyn hinnan ja leimaveron summaa. Kun markkinoille tulee asiakasryhmä, jonka ei tarvitse maksaa leimaveroa, heidän halukkuutensa maksaa kaupan olevista asunnoista eli hinta, jonka he tarjoavat, nousee oitis leimaveron määrällä. Leimaveron poistosta eivät hyödy ensiasunnonostajat vaan myyjät, jotka eivät saa asuntojaan kaupan normaaliasiakkaille. Tempu on siten ajoitettu loistavasti puolueita lähellä olevien rakentajien painiskellessa 15000 myymättömän asuntonsa kanssa. Etteivät vain ensiasunnonostajat rahoita talven 1991 vaalikampanjoja?

Hallituksen esitys (1990): Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi vuodelta 1991 toimitettavassa valtionverotuksessa sovellettavista veroasteikoista ja veroprosenteista, HE n:o 121.

Heinonen, A. ja J. Ylä-Liedenpohja (1990): »The 1989—1990 Grand Tax Reform of Finland — Simple General Equilibrium Calculations», *Tampere Economic Working Papers* 14/1990, University of Tampere.

Tuomala, M. ja J. Ylä-Liedenpohja (1981): »On the Distributional Incidence of an Increase of the Indirect Taxation», *Reports from the Department of Economics and Management* 4/1981, University of Jyväskylä.

Ylä-Liedenpohja, J. (1987): »Mistä verouudistuksessa on kysymys?», *Osuuspankkijärjestön Taloudellinen katsaus* n:o 3, s. 12—17.

Ylä-Liedenpohja, J. (1990): »Base Broadening Cum Rate Cutting: Simple Assessments of the 1989 Grand Tax Reform of Finland», *Tampere Economic Working Papers* 13/1990, University of Tampere.

LIITE: VUOSIEN 1987—1991 TULO-VEROASTEIKOT

Tuloveroasteikot käsittävät sekä valtion tuloveron että kunnallisveron, johon sisältyy lisäksi kirkollisveroa yksi penni ja lainmukaiset kansaneläke- ja sairausvakuutusmaksut. Kuten tekstissä on selitetty, verotettavan tulon avulla laissa ilmoitetut asteikkorajat muutetaan oikeana tulona ilmoitetuiksi tulorajoiksi.

Valtion tulovero

Määritellään seuraava notaatio:

B_i = laissa ilmaistu valtion verotettavan tulon alaraja (mk) rajaveroasteluokassa i ,

β_i = laissa ilmaistu rajaveroaste B_i :n yllävästä verotettavasta tulosta,

b_i = laissa ilmaistu valtion tulovero luokan i alarajalla,

δ_j = lain sallima tulosta tehtävä ensisijainen prosentuaalinen vähennys j (ennen puhdasta tuloa),

τ_s = (puhtaasta) tulosta tehtävä toissijainen prosentuaalinen vähennys s ,

L_{ki} = tulosta tehtävän kiinteäsummaisen vähennyksen k markkamäärä rajaveroasteluokassa i ,

d_h = verosta tehtävän vähennyksen h (huoltajavähennys, lapsilisä) määrä,

Z_i = oikea tulon määrä rajaveroasteluokassa i , ja

t^v = valtion veron määrä.

Tällöin Tuomala ja Ylä-Liedenpohjan (1981, s. 6 ja Liite 1.) pelkän tuloverojärjestelmän peruskaava, tarkennettuna vähennysten osalta, voidaan kirjoittaa seuraavasti:

$$(1) \quad t^v = \beta_i (1 - \sum_s \tau_s) [\Pi_j (1 - \delta_j) Z_i] + b_i - \beta_i (\sum_k L_{ki} + B_i) - \sum_h d_h,$$

jossa Σ tarkoittaa summausta ja Π tuloa alaindeksinsä suhteen. Kaava on yhdenmukainen tavanomaisen lineaarisen tuloveron kanssa. Ensimmäinen termi ilmoittaa proportionaalisen tuloveron määrän, ja seuraavat kolme termiä kertovat kiinteäsummaisen veronhyvityksen määrään, jonka tuloverojärjestelmä takaa rajaveroasteluokassa i olevalle tulonsaajalle. Valtion tuloveroasteikon rajat, joissa rajaveroaste nousee, saadaan lausuttua tällöin oikean tulon avulla seuraavasti:

$$(2) \quad \hat{Z}_i = (\sum_k L_{ki} + B_i) / \{(1 - \sum_s \tau_s) [\Pi_j (1 - \delta_j)]\}.$$

On huomattava, että virallisten portaiden lisäksi kunkin vähennyksen kasvaminen maksimiinsa synnyttää lisäportaan efektiiviseen rajaveroasteikkoon. Kaavasta (1) saadaan kussakin tuloluokassa $\hat{Z}_{i+1} > Z_i \geq \hat{Z}_i$ efektiivinen valtion tuloverotuksen rajaveroaste $\bar{\beta}_i$ seuraavasti:

$$(3) \quad \bar{\beta}_i = \beta_i (1 - \sum_s \tau_s) [\Pi_j (1 - \delta_j)].$$

Pienempituloisen puolison tapauksessa on kaavoihin (1) ja (3) kirjoitettava $\beta_i (1 - \sum_s \tau_s)$:n asemesta $[\beta_i (1 - \sum_s \tau_s) + 0.25\beta^h]$, jossa β^h on suurempituloisen puolison rajaveroaste (= 0.5 laskelmissa aina). Lisäksi hän saa veronhyvityksenä määrän β^h PVÄH, jossa PVÄH on puoliso vähennyksen markka-

määrä ja joka vähennetään kaavassa (1). Nämä lisäykset pätevät puolisovähennyksen poistumisen tuloalueella.

Laskelmiin sisältyvät vähennykset:

- δ : tulonhankkimisvähennys 1987—1991, palkkavähennys 1987—1988
 τ : työtulovähennys 1987—1988, lapsenhoitovähennys 1987—1988, yksinhuoltajavähennys 1987—1988
 L_k : puolisovähennys 1987—1988, palkka-, työtulo-, lapsenhoito- ja yksinhuoltajavähennysten maksimimäärät 1987—1988, 2—7 vuotiaan lapsen vähennys 1989—1991, matkakulujen omavastuu (—) 1989—1991, tulonhankkimisvähennyksen maksimimäärä 1987—1991.

Lasten lukumääräksi olen olettanut kaksi, mutta se ei millään tavoin rajoita niiden yleisyyttä lapsiperheiden osalta. Syy, miksi olen sisällyttänyt laskelmiin 2000 markan omavastuun matkakulujen osalta ja tulonhankkimisvähennyksen on se, että jälkimmäisen voi tehdä jokainen, vaikka ei omaisi mitään todellisia tulonhankkimismenoja, kun taas matkakulua olen pitänyt aitona tulonhankkimismenona.

Kunnallisverotus

Kunnallisverotuksen asteikkorajat johtuvat yksinomaan siinä sallituista vähennyksistä, niiden kasvamisesta maksimiinsa tai poistumisesta noltaan, koska vero on proportionaalinen lopulliseen verotettavaan tuloon nähden. Merkitään

- t^k = kunnallisveron määrä,
 κ = nimellinen veroaste (äyrin kokonaishinta),
 P = kaikille suotava, mutta lopulta poistuva, viimeisimmäksi tehtävä vähennys (perusvähennys),
 η = perusvähennyksen poistumisvauhti,
 R = kaikille suotava, aluksi kasvava, mutta lopulta poistuva vähennys (vuoden 1991 palkkatulovähennys),

Z_{20} = tulon alaraja, jonka ylittävistä tuloista R kasvaa,

Z_{60} = tulon alaraja, jonka ylittävistä tuloista R vähenee

ρ = palkkatulovähennyksen kasvuvauhti,
 γ = palkkatulovähennyksen poistumisvauhti,
 δ_k = sallittava ensisijainen (= tulonhankkimis)vähennys,

L_v^k = kunnallisverotuksessa veronalaisista tuloista tehtävä kiinteäsummainen vähennys v , joita ovat: tulonhankkimisvähennyksen maksimi 1987—1991, matkakulujen omavastuu (—) 1989—1991, lapsi- ja yksinhuoltajavähennykset 1987—1991 (vuoden 1989 osalta taannehtivasti 1990 tullut yksinhuoltajavähennys on otettu nykyarvona huomioon vuoden 1989 asteikossa).

Kaavan (1) ajatusta soveltaen saadaan kunnallisveron määräksi

$$(4a) \quad t^k = (1 + \eta)\kappa\{(1 - \delta^k) [(1 - \rho) (Z + \rho Z_{20}) - \sum_v L_v^k] - P\}, \text{ tai}$$

$$(4b) \quad t^k = (1 + \eta)\kappa\{(1 - \delta^k) [(1 + \gamma) (Z - R - \gamma Z_{60}) - \sum_v L_v^k] - P\},$$

josta saadaan efektiiviseksi kunnallisveroasteeksi

$$(5a) \quad \bar{\kappa} = (1 + \eta)\kappa(1 - \delta^k) (1 - \rho), \text{ tai}$$

$$(5b) \quad \bar{\kappa} = (1 + \eta)\kappa(1 - \delta^k) (1 + \gamma),$$

ja oikean puhtaan tulon alarajaksi

$$(6a) \quad \hat{Z} = \{[-\rho Z_{20}/(1 - \rho) + \sum_v L_v^k] (1 - \delta^k) + P\} (1 + \eta), \text{ tai}$$

$$(6b) \quad \hat{Z} = \{(R + \gamma Z_{60}/(1 + \gamma) + \sum_v L_v^k) (1 - \delta^k) + P\} (1 + \eta),$$

kunkin vähennyksen alkaessa tai poistuessa tai kasvettua maksimiinsa. Kaavojen (6a-b) lisäksi siis jokaisen vähennyksen kasvaminen maksimiinsa tuo yhden lisäportaan. Tulorajan $\hat{Z} = 80\,100$ mk jälkeen kunnallisvero on yksinkertaisesti $t^k = \kappa(Z - 100)$ vuonna 1991.

Kokonaisrajaveroasteet (MTR)

Nämä saadaan luonnollisesti laskemalla kullakin tulotasolla yhteen valtion ja kunnallisen veron rajaveroasteet. Lopputulosta kuvaa puhtaasti asteikko. Samoin vertailu vuoden 1987 rajaveroasteikkoon kertoo, kuinka asteikko on muuttunut. Se ei kerro mitään siitä kuinka tulonjako on muuttunut. Tulonjaon muutosta kuvattaessa on otettava huomioon, kuinka tulonhankkijoiden jakauma asteikolla on muuttunut.

Toisaalta tulonhankkija on voinut vaihtaa veronmaksajastatustaan tarkastelukauden kuluessa, ja hänen rajaveroasteensa ovat muuttuneet tämän vuoksi. Silloin vertailuperuste on vuoden 1991 tilanteen mukainen. Jos esimerkiksi vuonna 1987 tulonhankkija on kuulunut ryhmään *suurempituloinen puoliso, kaksi yli 7 v. lasta*, mutta vuonna 1991 hänellä ei enää ole alaikäisiä lapsia huollettavana, niin hän kuuluu vuonna 1991 ryhmään *erikseen verotettava, ei lapsia*. Taulu 1B kertoo silloin hänen rajaveroasteen muutoksensa, koska vuonna 1987 hänellä oli odotukset siirtyä kyseiseen luokkaan vuoteen 1991 mennessä.

Tuloverotuksen pohjan laajenemisen vaikutuksen asteikkoihin voi ottaa keskimääräisesti huomioon kuten *Tuomala ja Ylä-Liedenpohja* (1981) tekivät vuotta 1978 koskevassa soveluksessaan. Vaihtoehtoisesti sen vaikutusta voi arvioida seuraavasti. Jokainen tuhatmarkkaa vuoden 1991 tuloa, joka oli verovapaata vuonna 1987 tai joka oli muin kuin laskelmissa huomioiduin vähennyksin eliminoitavissa vuonna 1987 verotettavasta tulosta, siirtää vuoden 1991 asteikon kutakin rajaveroaste-porrasta tuhat markkaa aikaisemmaksi. Se siis edelleen korottaa rajaveroasteita vuoteen 1987 verrattuna.

Tässä kuvatun metodologian käytännöllistä merkityksellisyyttä voidaan perustella viittauksella *Hallituksen esityksen* (1988, s. 16)

vuosien 1988 ja 1989 veroasteikkoja koskevaan vertailuun. Siinä on samaan kuvioon piirretty molempien vuosien asteikot ikään kuin vuoden 1988 ansiomarkka olisi ekvivalentti vuoden 1989 ansiomarkan kanssa. Tekstissä mainitaan kyllä, että verotettavan tulon määrittelyn poikkeavuudesta johtuen vuosien 1988 ja 1989 asteikkojen suhteesta toisiinsa ei ole tehtävissä suoraviivaisia johtopäätöksiä. Tässä liitteessä olevat muunnoskaavat siis kertovat, miten eri vuosien asteikkoja voi verrata toisiinsa huomioimalla verotettavan tulon määrittelyssä tapahtuneet muutokset sen jälkeen kun eri vuosien ansiomarkat on ilmaistu ekvivalentilla tulotasolla.

Käytettävissä olevan tilan rajallisuuden vuoksi on seuraavassa listattu pelkästään *erikseen verotettavan, ei lapsia* omaavan tulonsaajien vuosien 1987 ja 1991 efektiiviset rajaveroasteikot, siis myös 1987 asteikko, vuoden 1991 oletetussa ansiotasossa. Muiden perheyyppien osalta vuosien 1987 ja 1991 efektiiviset rajaveroasteikot on saatavissa tekijältä.

Taulukko L1. *Erikseen verotettava, ei lapsia*

	vuosi 1987		vuosi 1991	
		MTR		MTR
	8 200—	39.3	7 100—	24.4
	15 700—	19.7	27 300—	21.0
	31 400—	23.9	39 200—	27.8
	35 600—	24.9	42 100—	31.2
	36 200—	25.1	55 300—	27.2
	43 700—	30.3	55 700—	36.9
	53 300—	34.8	62 600—	39.7
	63 000—	37.7	70 100—	44.2
	68 000—	43.4	71 300—	44.9
	76 700—	48.3	80 100—	42.0
	92 500—	49.3	98 100—	48.0
	124 400—	53.3	154 100—	54.0
	150 000—	53.7	275 100—	60.0
	160 400—	58.7		
	238 500—	65.7		
	383 800—	70.7		
	671 600—	71.7		